

СЕКЦІЯ 6 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657

Гудзенко Н.М.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри організації обліку та звітності
Вінницького національного аграрного університету*

КРУГООБОРОТ КАПІТАЛУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПРОЦЕС МОДЕЛЮВАННЯ

Розкрито сутність кругообороту капіталу підприємства та представлена ґрунтовна характеристика його стадій. Особлива увага приділяється висвітленню особливостей обліку на основних етапах кругообороту капіталу, необхідності формування системи інтегрованого обліку.

Ключові слова: кругооборот капіталу, стадії кругообороту, продажі, прибуток, інтегрований облік.

Гудзенко Н.М. КРУГООБОРОТ КАПИТАЛА В СИСТЕМЕ БУХГАЛТЕРСЬКОГО УЧЕТА: ПРОЦЕС МОДЕЛЮВАННЯ

Раскрыта сущность кругооборота капитала предприятия и представлена основательная характеристика его стадий. Отдельное внимание уделено раскрытию особенностей учета основных этапов кругооборота капитала, необходимости формирования системы интегрированного учета.

Ключевые слова: кругооборот капитала, стадии кругооборота, продажи, прибыль, интегрированный учет.

Gudzenko N.M. CIRCULATION OF CAPITAL IN THE ACCOUNTING SYSTEM, THE MODELING PROCESS

Disclosed the essence of the circulation of capital of enterprise is exposed and the detailed description of his stages is presented. Separate attention is spared illumination of features of account on the basic stages circulation of capital, necessity of forming of the system of integrated account.

Keywords: circulation of capital, stage circuit, selling, profit, integrated accounting.

Постановка проблеми. Показати побудову сучасної системи інтегрованого обліку, який включає планування, облік, аналіз, контроль для відображення кругообороту капіталу підприємства

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання кругообороту капіталу в системі бухгалтерського обліку та його контролю займалося багато вітчизняних вчених, зокрема, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Є.В. Калюга, Т.Г. Камінська, О.О. Канцуров, Г.Г. Кірейцев, Дн.Л. Кузьмін, Н.М. Малюга, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, Ю.С. Цал-Цалко, Л.В. Чижевська, М.Г. Чумаченко, В.О. Шевчук. Серед зарубіжних вчених заслуговують на особливу увагу дослідження Х. Андерсена, Е. Аткинсона, М. Ван-Берди, І. Малишева, Б. Нідлза, В. Палія, Д. Сазерленда, Я. Соколова. Вони досліджували сутність капіталу, його класифікацію, особливості відображення в системі обліку. Однак, сучасні умови ведення обліку та контролю вимагають формування якісно нової інформації з оптимальним поєднанням аналітичності та інформативності.

Постановка завдання. Метою даної статті є висвітлення всіх стадій кругообороту капіталу на рахунках бухгалтерського обліку з метою надання деталізованої інформації для управління бізнес-процесами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожне підприємство обов'язково має певні ресурси – основні засоби та оборотні кошти для здійснення процесу виробництва та обігу. Воно одночасно виступає як покупець засобів виробництва і як продавець виготовленої ним продукції. Створена у виробництві вартість реалізується в сфері обігу і перетворюється в гроші, які потім спрямовуються для відшкодування спожитих у процесі виробництва засобів і предметів праці, виплати заробітної плати та створення резер-

вів. Таким чином, капітал підприємства знаходяться в постійному русі і послідовно проходить стадії придбання виробництва та обігу, змінюючи при цьому свою форму. Формула кругообігу капіталу загальновідома з економічної теорії і має наступний вигляд:

$$\Gamma \begin{cases} \rightarrow T_{(об)} \\ \rightarrow P_c \end{cases} \dots B \dots T^1 - \Gamma^1, \quad (1)$$

де Γ – гроші;

T – засоби виробництва;

B – процес виробництва;

T^1 – вироблені товари (готова продукція);

Γ^1 – одержані гроші від продажу товару.

Здійснення господарських операцій крім всього, вимагає знання і вміння організації та ведення бухгалтерського обліку, тобто процесу відображення того, яким чином конкретний факт господарського життя (далі – ФГЖ) вносить зміни до руху капіталу і які дії або події можуть спричинити його збільшення або зменшення за конкретними рахунками обліку.

Сучасний бухгалтерський облік це досить широка і впорядкована інформаційна система науки про управління господарською діяльністю підприємства з метою оптимізації податкових платежів і одержання максимально можливого прибутку. Тому важливу роль у цьому процесі відіграє вміння працівників обліку моделювати облікові процеси. Моделювання облікових процесів пов'язане з чітким розумінням облікових об'єктів, методів, які при цьому використовуються для їх представлення. Для цього обліковцям слід розуміти на господарській діяльності підприємства і особливо знати бізнес-процеси та технологію виробництва.

Господарська діяльність підприємства є первинним оборотом його капіталу. Початком обороту

є зменшення (витрачання) грошових коштів – це витрати, які пов’язані із забезпеченням процесу господарювання виробничими ресурсами, тобто засобами виробництва та найму робочої сили, завершується оборот поверненням грошових коштів і, як правило, у більшій сумі. Якщо ця сума менша, то підприємство збиткове.

Беручи за основу базову модель кругообороту капіталу К. Маркса, доцільно уточнити його стадії на рівні підприємства, враховуючи, що діяльність виробничого підприємства можна представити як сукупність трьох відносно самостійних бізнес-процесів – придбання, виробництва і продажу, що відбуваються одночасно. Ефективність функціонування підприємства передбачає необхідність планування термінів початку окремих стадій кругообороту капіталу. Більшість дослідників кругообороту капіталу в системі обліку представляють за теорією К. Маркса наступним чином (рис. 1)

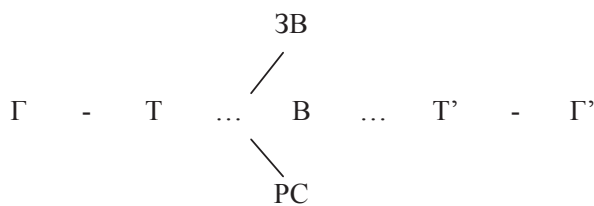

Рис. 1. Кругооборот капіталу за І.В. Малишевим

Джерело: [5, с. 86]

Примітка: Г – гроші, Т – товар, РС – робоча сила, ЗВ – засоби виробництва, В – процес виробництва, Т' і Г' – відповідно, товар і гроші, збільшені на додану вартість

Насправді в практичній діяльності це не так. У дисертації Дн. Кузьмін довів, що капітал, виконуючи свої функції, перебуває в постійному русі. У початковому вигляді він є певною сумою грошових коштів, тобто грошовим капіталом на стадії *фінансування або пошуку капіталу* (рис. 2) [3].

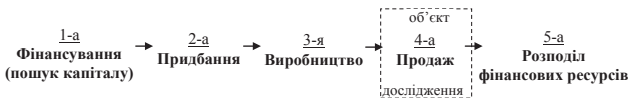

Рис. 2. Кругооборот капіталу за Дн. Кузьмінім

Перша стадія найбільш характерна на стадії створення підприємств. Але може бути і такий варіант, коли підприємство збиткове і фінансування призупинилось. У цьому разі залишається можливість призупинення руху капіталу на решті стадій. Це слід пам'ятати.

В обмін на грошові кошти підприємство купує необхідні йому засоби виробництва (предмети та засоби праці) і наймає робочу силу (придбання стає другою стадією кругообороту капіталу, однак, не завжди виділяється в окремий об'єкт обліку). На даній стадії відбувається зміна субстанції капіталу з грошової на матеріальну.

Таким чином, друга стадія – Г-Т (ЗВ) – придбання (заготівля) засобів виробництва. Тут грошові кошти використовуються для їх перетворення на виробничі запаси, встановлюється кількісне співвідношення між робочою силою та засобами виробництва з урахуванням вимог технології конкретного підприємства. За відсутності процесу придбання на виробничому підприємстві здійснення інших стадій кругообороту капіталу не є можливим.

На стадії виробництва відбувається процес поєднання робочої сили із засобами виробництва. Результат цієї стадії кругообороту капіталу полягає в перетворенні грошових коштів у речові фактори виробництва. Цю стадію кругообороту можна вважати вирішальною, оскільки лише в процесі виробництва створюється готовий продукт.

У процесі виробництва відбувається постійна трансформація окремих елементів капіталу. Підприємство купує сировину і матеріали, виготовляє продукцію, потім продає її, у результаті чого утворюється дебіторська заборгованість, яка через певний проміжок часу перетворюється в грошові кошти. Цей кругооборот показаний на рис. 3.

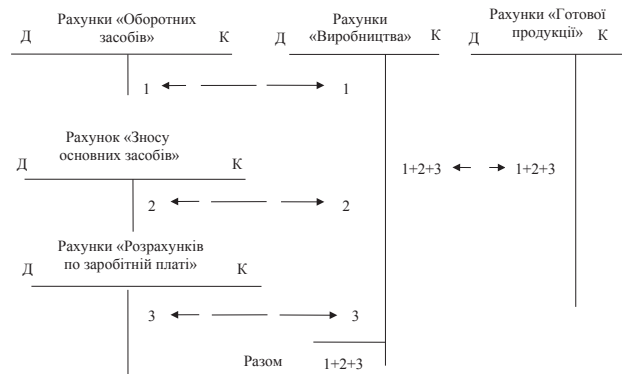

Рис. 3. Техніка відображення в обліку виробничого процесу

Наведений рисунок показує, що бухгалтерський облік відображає процес у такому вигляді, в якому він дійсно відбувається.

Виробничий процес має дві сторони – технологічну, пов'язану з перетворенням предмету праці на готову продукцію, і трудову, таку, що складається з сукупності дій виконавців щодо здійснення технологічних процесів. Разом з тим у структурі виробничого процесу має місце природний процес (певні операції, що здійснюються без участі робочої сили).

Головне завдання обліку на даному етапі кругообороту капіталу полягає в забезпеченні максимальної аналітичності даних без перевантаження надлишковою інформацією. Доцільною є організація обліку за бізнес-процесами, центрами витрат і доходів та центрами відповідальності.

Підкреслимо, що коли мова йде про оборотність активів, то маємо на увазі, що обертаються не власне активи, а вкладення в них (рис. 4).

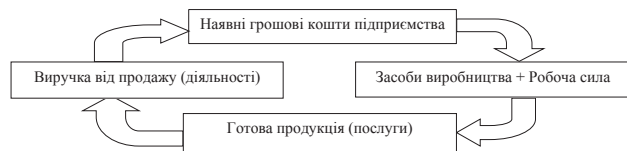

Рис. 4. Кругооборот вкладень в оборотний капітал

Циркуляційна природа оборотного капіталу має ключове значення в управлінні чистим оборотним капіталом. Що стосується обсягу і структури оборотного капіталу, то він у значній мірі визначаються галузевою приналежністю. Так, підприємства сфери обігу мають високу питому вагу товарних запасів, а фінансові компанії, зазвичай, мають значну суму грошових коштів та їх еквівалентів. Прямого зв'язку між оборотними коштами і кредиторською заборгованістю немає, однак

вважається, що в нормально функціонуючого підприємства повинно бути перевищення оборотного капіталу над короткостроковими зобов'язаннями.

Виробництво продукту, що відповідає запитам споживача, є основною метою діяльності виробничого підприємства. Вироблений продукт буде мати успіх тільки в тому випадку, якщо буде мати властивості, які споживач вважатиме більш привабливими в порівнянні з властивостями інших продуктів. Властивості продукту залежать від виробничого процесу, тому процес повинен відповідати певним вимогам до якості та ефективності (рис. 5).

Рис. 5. Цикл задоволення потреб споживачів, що знаходить відображення в обліку

У нинішніх умовах бухгалтерам слід по новому підходити до організації обліку кругообороту капіталу, оскільки споживачі готової продукції у цьому процесі відіграють провідну роль.

Весь комплекс операцій з виробництва будь-якого продукту є виробничим процесом. Процес починається з отримання вхідних матеріалів від постачальників і закінчується передачею готового продукту споживачу.

Четверта стадія кругообороту відбувається за схемою Т¹-Г¹.

Готовий продукт має споживчу вартість, яка відображається найменуванням того рахунку, на якому він обліковується. Система рахунків з обліку готового продукту повинна відображати весь асортимент виготовлених продуктів та їх якість. Але готовий продукт це ще не товар у тому сенсі, що він ще не отримав суспільної оцінки, або не виражається товарною формою Т¹, так як обліковується за собівартістю, хоча вартість його заздалегідь відома у визначеній ціні. З цих позицій облік готової продукції не може відноситись до процесу Т¹-Г¹, тобто до процесу обігу.

Капітал, що пройшов третю стадію, приймає товарну форму і реалізується, тобто товарна форма капіталу перетворюється в грошову і підтверджує відповідність товару суспільним потребам. Оплата споживачем вартості продукції служить визнанням того, що товар за вартістю, якістю та термінами поставки відповідає необхідним вимогам. Кошти, отримані від продажу продукції, служать джерелом, з якого покриваються витрати підприємства, включаючи заробітну плату, створюється прибуток, з якого здійснюються платежі до бюджету і формуються різні фонди економічного стимулювання та розвитку підприємства.

Але слід розуміти, що виробництво продукту стимулює споживач (рис. 5). Цим ще раз підкреслено необхідність знання апаратом бухгалтерії процесу і технології виробництва для організації обліку, контролю і аналізу. Облік у сучасних умовах має бути інтегрованим та вестись за видами діяльності. На жаль, сьогодні цього не відбувається навіть на тих підприємствах, які впроваджують управлінський облік.

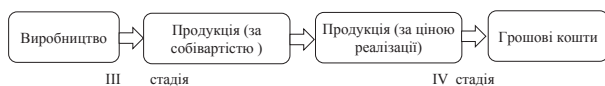

Рис. 6. Кругооборот капіталу на стадії виробництво – збут

Одночасно зі створенням споживчих вартостей у виробництві відбувається процес утворення вартості продуктів (рис. 6). Своєю конкретною працею робітники переносять на продукт вартість спожитих засобів виробництва, а абстрактною працею створюють нову вартість. Отже, на третій стадії кругообороту капіталу визначається собівартість виробленого продукту. Предмети праці, які в грошовому вимірі виражають частину оборотних коштів, повністю споживаються в одному циклі виробництва. Це призводить до необхідності відображення в обліку зменшення відповідних матеріальних запасів та одночасного збільшення витрат виробництва на однакову суму. Двоїстість такого відображення полягає в тому, що оплата живої праці, з одного боку, збільшує витрати виробництва, а з іншого – зменшує грошові кошти підприємства. Облікове відображення використання у виробничому процесі засобів праці (основних засобів) та їх включення до собівартості продукції вимагає більш складних облікових процедур.

Наступною – четвертою стадією кругообороту капіталу є продаж виготовленої продукції переважно в обмін на грошові кошти або інші ресурси, відповідно до умов укладених господарських договорів. На даній стадії капітал у вигляді товарної продукції трансформується, як правило, у початкову грошову форму у вигляді виручки від реалізації. Випуск продукції пов'язаний з переходом виробничої форми в товарну.

Продаж готової продукції покупцям і споживачам, отримання виручки від продажу означають перехід товарної форми в грошову і завершення обороту для певної частини вкладених на початковому етапі у виробництво грошових коштів (рис. 7):

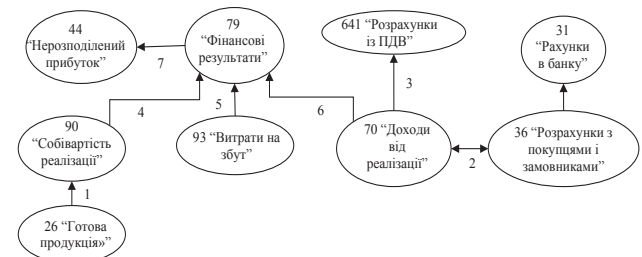

Рис. 7. Модель формування інформації за процесами продажу на рахунках бухгалтерського обліку

Пояснювальні підписи:

1. Списано собівартість проданої продукції.
2. Відображено дохід від продажу та дебіторська заборгованість покупців.
3. На суму відображених доходів від продажу продукції.
4. Собівартість реалізованої продукції списана на фінансові результати.
5. Списано на фінансові результати витрати на збут.
6. Списано на фінансові результати чистий дохід від продажу продукції.
7. Перенесено фінансові результати на рахунок нерозподіленого прибутку.

Остання з виділених стадій кругообороту капіталу – п'ята *перерозподіл фінансових ресурсів*, тісно пов'язана з першою, оскільки ресурси, спрямовані на накопичення і розширення виробництва, є основним із джерелом фінансування придбання засобів виробництва. Чистий прибуток і сума нарахованого зносу основних засобів характеризують приріст і оновлення капіталу власника.

Таким чином, діяльність суб'єкта господарювання, що здійснює виробничу діяльність, – це цикл безперервних, пов'язаних між собою бізнес-процесів: придбання, виробництва, реалізації. Прибутково працююче підприємство поповнює джерела фінансування тобто початкову стадію. Всі ці процеси взаємозумовлені, постійно змінюють один одного, перебувають у динамічному русі, у результаті чого відбувається безперервний кругообіг капіталу.

Найважливішою умовою безперервності руху капіталу є його одноразове функціонування на всіх стадіях і в усіх формах кругообіг. У дійсності кожне підприємство одночасно купує засоби виробництва, виготовляє продукцію і реалізує її. Різні форми руху капіталу не тільки сліднують одна за одною, але й існують поруч. Так, поки одна частина капіталу, яка функціонує в товарній формі, перетворюється на грошову, інша частина виходить з процесу виробництва і вступає в обіг у товарній формі, а третя – перетворюється з грошової форми в продуктивну. Затримка капіталу на одній стадії неминуче уповільнює весь кругообіг, отже, порушує ритмічність виробництва та обігу.

Механізм подвійного запису, що застосовується в системі бухгалтерського обліку, є єдиною можливою формою системного відображення кругообіг капіталу (рис. 8).

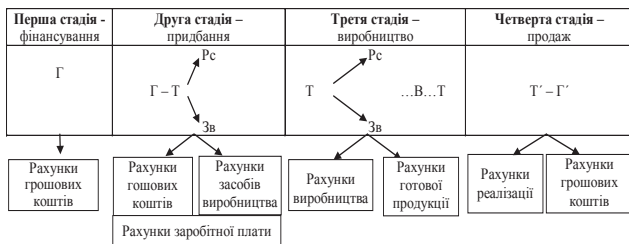

Рис. 8. Кругообіг капіталу та його відображення на рахунках бухгалтерського обліку

Весь процес обороту капіталу умовно можна представити як послідовний перехід грошової форми (Г) у матеріальну (ЗВ), матеріальної у виробничу (В), виробничої, – знову в товарну (Т') форму. Після закінчення обороту товарна форма набуває своєї початкової грошової форми (Г¹), тобто одержання доходу. Перехід однієї форми в іншу означає зменшення вартості однієї форми і збільшення вартості іншої форми господарських засобів у певній послідовності:

$$Г \rightarrow ЗВ + РС \rightarrow В \rightarrow Т^1. \quad (2)$$

Зміна грошової форми на матеріальну відбувається в момент придбання засобів виробництва (ЗВ) та найму робочої сили (РС) і означає початок обороту грошового капіталу, який має підприємство.

$$ЗВ + РС \rightarrow В. \quad (3)$$

Матеріальна форма складається з вартості виробничих ресурсів: основних засобів, нематеріальних активів, сировини, матеріалів тощо. Перехід матеріальної форми у виробничу пов'язаний з використанням виробничих ресурсів в господарській діяльності (рис. 9).

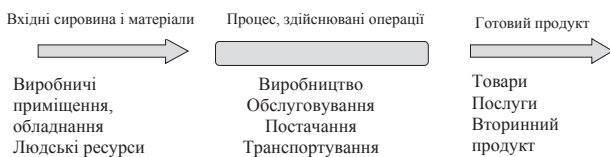

Рис. 9. Трансформація вхідних у продукт придбаних сировини і матеріалів при здійсненні ФГЖ

Показником, що відображає результати завершальної стадії кругообіг капіталу, коли продукція реально надходить в економічний оборот, служить обсяг реалізованої продукції. Бухгалтерський облік для відображення четвертої стадії кругообіг капіталу використовує такі рахунки, як 26 «Готова продукція», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 90 «Собівартість реалізації», 93 «Витрати на збут».

На завершення наведемо облікову модель завершення циклу кругообіг капіталу на стадії продажу (рис. 10).

Рис. 10. Модель бухгалтерського обліку всіх стадій кругообіг капіталу підприємства

Наведена схема з достатньою повнотою відображає процес кругообіг капіталу, його відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

Грошові кошти, повернені після закінчення обороту, є доходами. Метою комерційної діяльності підприємства є отримання економічної вигоди, яка є різницею між доходами, отриманими після закінчення обороту і витратами, понесеними на їх отримання. Після закінчення обороту відбувається загальна зміна вартості господарських засобів у сторону збільшення, якщо доходи перевищили витрати, або в сторону зменшення, якщо витрати більші ніж доходи. Самостійний рух об'єкта, природно, вимагає відокремленого обліку.

Прибуток, відокремлений від рахунків збуту, складе окремий об'єкт обліку.

Облікові працівники повинні вміти представляти господарські операції у вигляді проводок, накопичувати їх в певному порядку в системі рахунків бухгалтерського обліку, уважно читати, розуміти і пояснити результат відображення. Знання того, яку інформацію можна знайти на бухгалтерських рахунках та звітності, як при необхідності відновити господарські операції, включаючи вміння робити обґрунтовані висновки, є необхідним для оперативного управління, здійснення функціонального контролю. Сучасний облік повинен бути зрозумілим, доступним та інтегрованим. На жаль, на сьогоднішній момент не було досягнуто єдиного погляду на природу інтегрованого обліку, не визначено принципи інтеграції окремих видів обліку на рівні облікової політики та інформаційних процедур. Основні вимоги до сучасного інтегрованого обліку такі: достатня для прийняття обґрунтованих управлінських рішень інформативність; зрозумілість і прозорість прогнозних, планових, облікових і звітних даних; своєчасність і якісність операцій з їх збирання і обробки. Відповідність інтегрованого обліку перерахованим умовам дозволить впровадити на підприємстві контроль результатів на принципах випереджаючого, попереджувального впливу. Даний принцип полягає в самостійній ініціативі центрів відповідальності з прийняття управлінських рішень для запобігання неприпустимих відхилень між фактичними і цільо-

вими (плановими і прогнозованими) результатами діяльності за закріпленими за ними компетенціями та бізнес-процесами. Це, у свою чергу, автоматично регулює виконання показників верхніх рівнів і стратегії підприємства за рахунок відповідної взаємопов'язаності і збалансованості показників між рівнями управління рухом капіталу.

Висновки з проведеного дослідження. Господарські процеси, які здійснюються на виробничому підприємстві, взаємопов'язані, оскільки вони уособлюють загальний рух капіталу в процесі його відтворення. Тому для забезпечення ефективного управління необхідним є формування системи інтегрованого обліку, яка повинна забезпечити максимальну прозорість механізму формування облікових та звітних даних для потреб користувачів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Камінська Т.Г. Бухгалтерський облік і контроль кругообороту капіталу: теорія, методологія, практика: дис. докт. ек. наук : 08.00.09 / Т.Г. Камінська – Київ, 2013. – 472 с.
2. Коновалова И.Р. Развитие учета прибыли в условиях трансформации отношений собственности / И.Р. Коновалова. – М.: Экономист, 2003. – 382 с.
3. Кузьмін Дн. Л. Бухгалтерський облік і контроль процесу придбання майна: теорія і методика : дис. канд. ек. наук : 08.00.09 / Дн. Л. Кузьмін – Житомир, 2011. – 277 с.
4. Ладутько Е. Н. Управленческий учет в системе контроля себестоимости и прибыли / Е. Н. Ладутько. – Мн.: Бел. наука, 2003. – 112 с.
5. Малышев И. В. Теория двойственности отражения хозяйственных актов в бухгалтерском учете / И. В. Малышев. – М.: Статистика, 1971. – 112 с.
6. Мякота В. Собівартість продукції: від випуску до реалізації. – 2-ге вид., перероб. і доп. / В. Мякота. – Х.: Фактор, 2003. – 268 с.
7. Новиченко П. П. Учет готовой продукции и ее реализации / П.П. Новиченко. – М.: Финансы, 1975. – 64 с.
8. Новодворский В. Д. Бухгалтерский учет в системе управления / В.Д. Новодворский. – М.: Финансы, 1979. – 72 с.
9. Сазерленд Д. Бухгалтерский учет и финансы: ключевые понятия / Пер. с англ. Под ред. А. Григораш / Д. Сазерленд, Д. Кэнуэлл. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2005. – 400 с.
10. Чернецкая Г.Ф. Модели объектов бухгалтерского учета: учебн. пособие / Г. Ф. Чернецкая. – М.: ИНФРА-М, 2012. – 79 с.
11. Яременко І. Й. Економічні категорії в методології обліку: Монографія / І. Й. Яременко. – Львів: Каменяр, 2002. – 192 с.

УДК 65.06

Долюк А.В.

*асистент кафедри бухгалтерського обліку
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ МАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

Стаття присвячена розгляду основних нормативно-правових актів з обліку оплати праці. Розглянуто Закони України та інші регулятивні нормативні акти. Зокрема, особлива увага приділяється нормативному регулюванню основних способів підвищення продуктивності праці працівників підприємства. Дослідження зосередилося на нормативному регулюванні матеріального стимулювання продуктивності праці.

Ключові слова: оплата праці, винагорода за працю, стимулювання, матеріальне стимулювання, нормативно-правове регулювання оплати праці, працівник.

Долюк А.В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА МАТЕРИАЛЬНОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА

Статья посвящена рассмотрению основных нормативно-правовых актов по учету оплаты труда. Рассмотрены Законы Украины и другие регулятивные нормативные акты. В частности, особое внимание уделяется нормативному регулированию основных способов повышения производительности труда работников предприятия. Исследование сосредоточилось на нормативном регулировании материального стимулирования производительности труда.

Ключевые слова: оплата труда, вознаграждение за труд, стимулирование, материальное стимулирование, нормативно-правовое регулирование оплаты труда, работник.

Dolyuk A.V. STANDARD AND LEGAL REGULATION OF ACCOUNTING OF MATERIAL STIMULATION OF LABOUR PRODUCTIVITY

Article is devoted to consideration of the main normative legal acts according to the accounting of compensation. Laws of Ukraine and other regulatory regulations are considered. In particular the special attention is paid to standard regulation of the main ways of increase of labor productivity to employees of the enterprise. Research concentrated on standard regulation of material stimulation of labor productivity.

Keywords: compensation, remuneration for work, stimulation, material stimulation, standard and legal regulation of compensation, employee.

Постановка проблеми. На теперішній час існує безліч видів стимулювання працівників, що діють у різних напрямках, проте мають одну мету – мотивувати працівників до кращих результатів. У нинішніх умовах найефективнішим способом стимулювання працівників є матеріальне стимулювання, адже матеріальні блага – це основний засіб, що змушує людину

приступати до трудової діяльності. Під матеріальним стимулюванням хоч і розглядають систему матеріальних благ (в основному заробітну плату), що спонукають працівників до більш ефективної та результативної роботи, але на даний момент у наукових та періодичних джерелах існує розгалужений погляд на трактування поняття «матеріальне стимулювання».